

1891-1912

Без свого єпископа

Імміграція українців греко-католиків до Канади розпочалася у 1890-х роках. **З собою вони мали лише свою віру.** У ті часи греко-католицькі священники ще не сприймалися латинською ієрархією, отож, греко-католицького духовенства у Північній Америці було обмаль.

Перші роки поселення на Канадських теренах стали для українців-католиків чималим випробуванням їх віри. Були це часи освоєння, терпеливості та витривалості. А люди ж були, неначе та молода осика, що хоч і коливається під поривами буйних вітрів, та все ж мусить встояти.

Нелегкими були ті часи, і не раз вони спантеличували наших людей, адже латинська ієрархія намагалася пристосувати греко-католиків до своєї пастви, а всілякі радикали не оминали жодної нагоди примусити наших людей залишити віру своїх батьків. Дехто з людей не вистоював перед принадами багатства російського православ'я, фондованого царем. Багато хто зазнавав тиску прозелітизму від так званої «Незалежної грецької церкви» - різновиду пресвітеріан, що запозичили елементи східно-християнських практик, та по суті своїй залишались протестантською течією. За цих обставин, а головне через брак проводу, чимало українців відійшли від свого католицького коріння. Тривалими та виснажливими були обставини, що передували приїзду владики Будки. Перші греко-католицькі священники прибули до Канади зі Сполучених Штатів Америки. Перший задокументований візит відбувся 1897 року: о. Нестор Дмитрів відвідав громади у Манітобі та Альберті. 1899 року до Вінніпегу (провінція Манітоба) прибуває о. Дамаскин Полівка. Однак перешкоди у праці від римо-католицького клиру та ієрархії не дозволили йому довго протриматися у Вінніпезі. В той час архієпископ Аделард Ланжевин був переконаним, що аби задовольнити духовні потреби українців достатньо латинських місіонерів французького, німецького та польського походження.

1901 року дослідити ситуацію у Канаді відправляють о. Василя Жолдака, секретаря Митрополита Андрея Шептицького (архипастиря Української Греко-Католицької Церкви). Не міг не помітити о. Жолдак сум'яття та спантеличення,

що панувало поміж греко-католиками, розкиданими по розлогих канадських преріях. Намагаючись встояти перед латинізацією, чимало із них перейшли на православ'я. Отець Жолдак представив свій звіт митрополитові Шептицькому, опісля чого було прийняте рішення забезпечити українських католиків Канади духовенством, яке б підпорядковувалося прововоді власної Церкви.

Наприкінці 1902 року о. Жолдак повернувся до Канади з трьома священиками Василіанського Чину, одним братом, а також чотирма сестрами Служебницями Непорочної Діви Марії, які розпочали свою працю в Альберті (за підтримки єпископа Леґаля). 1903 року архієпископ Ланжевин, змінивши свій підхід до «русинської проблеми», попросив прислати ще двох отців-василіан до Вінніпегу.

1899 року свою працю серед українських іммігрантів розпочинають бельгійські редемптористи. Вони служили українцям в околицях Брендону (в Манітобі) та Йорктону (в Саскачевані). Серед перших редемптористів був о. Ахіль Деляр, який вивчив українську мову та перейшов на візантійський обряд. Невдовзі до нього приєдналося ще декілька бельгійських редемптористів. Це стало початком візантійської гілки Чину Редемптористів (до якої відносяться також русини та словаки).

Декілька франко-канадських священиків наслідували їх приклад і також перейшли до Української Католицької Церкви. У ті часи така практика переходу латинських місіонерів до Східної Церкви (після засвоєння ними мови та літургійних практик українців) видавалася архієпископові Ланжевинові найоптимальнішим рішенням. Він також посприяв матеріально, подарувавши землю та допомігши збудувати декілька найперших парафій та шкіл.

У той самий час єпископи, священики та вірні й надалі продовжують просити, аби до Канади було призначено українського єпископа. 1907 року єпископом русинів (греко-католиків) у Сполучених Штатах призначають Сотера Ортинського.

1909 року питання потреби українського єпископа у Канаді ставиться на порядку денному Ради Квебеку. 1910 року митрополит Андрей Шептицький відвідує Канаду, аби особисто дослідити ситуацію поміж вірними. Після

неодноразових клопотань у Римі та наполегливого тиску апостольського делегата архієпископ Ланжевин та західно-канадські єпископи погоджуються із призначенням єпископа для українців.

У липні 1912 року до Канади призначено єпископа із осідком у Вінніпезі.

**Життя Блаженного Священномученика Никита Будки
1877-1949**

Никита Будка народився 7 червня 1877 року у селі Добромірка, Збараського повіту, за Австрійської Галичини (Західна Україна) у родині Михайла та Марії Будки. 1897 року він з відзнакою закінчив школу, а опісля провів три роки гувернером у родині принцеси Тереси Сап'єги. 1901 року Никита відбув рік обов'язкової військової служби у Відні, а 1902 року розпочав богословську програму в Інсбруці.

14 жовтня 1905 року Божого, на свято Покрова Пресвятої Богородиці, Никита Будка був рукоположений в священники. Митрополит Андрей Шептицький призначає його префектом Львівської Богословської Семінарії. В цей час він також завершує свою докторську працю з богослов'я та успішно захищає її в Інсбруцькому Університеті.

1910 року митрополит Андрей Шептицький, відвідавши поселення українських греко-католиків у Канаді, починає працювати над встановленням у Канаді греко-католицької ієрархії.

10 липня 1912 папа римський Пій X призначає отця Никиту Будку єпископом для українських греко-католиків в Канаді. 14 жовтня 1912 року, на Свято Покрова Пресвятої Богородиці, Никита Будка приймає єпископську хіротонію з рук митрополита Андрея Шептицького у Святоюрському Соборі Львова.

Новина про призначення Никити Будки новим єпископом була розголошена у різних католицьких виданнях. Зокрема, часопис «Душпастир» повідомив: «Наші брати-католики у далекій Канаді, які у пошуках кращої долі для себе та своїх дітей були змушені залишити у рідній землі все найдорожче, втішаються новиною про це призначення. Крім того, вони мають ще більшу причину

святкувати, оскільки їх новий єпископ є правдивим чоловіком Божим, який присвятив своє життя допомогти нужденним, і який палко бажає, аби всі українці в Канаді були вірними дітьми Бога та Святої Католицької Церкви».

12 листопада 1912 року владика Никита Будка, разом із о. Йосифом Сембратовичем (у ролі перекладача) та о. Іваном Балою, від'їжджають до Канади. 6 грудня вони прибувають до Галіфаксу, а 8 грудня владика відправляє свою першу Божественну Літургію на канадській землі (у місті Монреаль). 16 грудня владика прибуває до Оттави, де його приймає Генеральний Губернатор Його королівська високість герцог Коннаутський, разом із прем'єр міністром, сером Робертом Борденом.

Прибуття владика до Вінніпегу було заплановане на 18 грудня. Саме цього зимового дня чимало вірних зібралися і терпеливо очікували на станції, аби привітати владика. Однак несприятлива погода затримала прибуття потягу, і вже трохи менша група вірян зустріла владика на Вінніпезькій залізниці наступного дня.

Введення владика Никити Будки на єпископський престіл відбулося 22 грудня 1912 року в українській католицькій церкві св. Миколая у Вінніпезі. Святкування прикрасив вечірній концертний виступ учнів школи св. Миколая. Вірні української католицької церкви з радістю зустріли свого першого єпископа. Прибувши до Вінніпегу, владика Будка застав тут дванадцять священників з України, чотирьох бельгійських редемптористів та п'ятьох священників франко-канадського походження. Усі разом вони обслуговували близько 150 000 греко-католицьких вірних у 80 парафіях. Маючи попередній досвід праці з іммігрантами, новий владика інтенсивно розпочав візитації, та поступово налагодив порядок у величезній єпархії.

Перша єпископська резиденція знаходилася по вулиці 511 Домініон у Вінніпезі. У квітні 1913 року владика Будка видає два перші душпастирські листи: «Дорогоказ для Русинів, що їдуть до Канади» та «Про потребу зорганізуватися». Третій душпастирський лист «Про 160-ту річницю свободи нашої Церкви» вийшов у травні. До листопада був готовий ще один лист під назвою «Ми – русини греко-католики». 1913 року, як тільки був отриманий

дозвіл на заснування єпархії, була **офіційно встановлена Українська Католицька Єпископська Корпорація Канади**. У той час до неї увійшло п'ятдесят українських католицьких церков з усієї Канади. До 1922 року їх кількість зросла до ста шістдесяти.

Нелегким було життя владика Будки у Канаді. Багато пережив та витерпів він, подорожуючи між розкиданими по цілій країні парафіями. Чималий тиск, спричинений фінансовими та адміністративними викликами протягом наступних чотирнадцяти років, кілька разів змусив владика тимчасово відійти від справ задля поліпшення стану його здоров'я.

Вірні, які мешкали у віддалених районах, надзвичайно тішилися відвідинам свого владика, про що засвідчують наступні рядки (невідомого автора), опубліковані в українському католицькому часописі «Поступ» (*Progress/Postup*, Неділя, 13-20 січня, 1980 – Рік XXI. №.2-3 (961-2), с. 2.

«Владика Будка був справжнім місіонарем. Часто він виїжджав поза Вінніпег, в місійні церкви, аби служити Службу Божу як звичайний священник-місіонар, без жодних зайвих урочистостей. За службу він отримував десять доларів, як і будь який звичайний священник в ті часи. Неодноразово відвідував владика українську католицьку церкву в Гленхоуп, Манітоба, аби відправити на місці Різдвяні чи Йорданські богослужіння, що в тій часи ставалося не часто. Першопоселенці манітобських околиць Маккрері та Гленелла пам'ятають, як льодяні вітри та сорокаградусні морози вітали владика вночі на залізниці, коли приїздив до Маккрері. Від залізниці добирався до найближчої церкви п'ятнадцять-двадцять миль санями, інколи запряженими неквапливим волем. Часом, аби захистити владика від холоду в дорозі, під ноги йому клали великий розігрітий камінь. Цей камінь мав якось тримати владика більш-менш у теплі, аж доки не приїдуть до місця призначення, де знесилений, міг перепочити в якійсь самотній фермерській хатині.»

«Поміж іншими своїми талантами, владика Будка мав неперевершений дар до розповідей. Згромаджені на фермі або у церковній світлиці, люди могли годинами зосереджено слухати його розповіді. У тому, що люди округів

Маккрері або Гленелла досьгодні є католиками, є чимала заслуга саме владики Будки. Нехай його душа спочиває у мирі!»

1914 року владика пережив сильне потрясіння через контрверсію стосовно своїх двох душпастирських листів. Австро-Угорщина була знана захистом українських греко-католиків від Польщі та Росії, тому коли 1914 року був вбитий австрійський наслідник престолу, владика підтримав заклик австрійського уряду до своїх громадян піднятися на захист вітчизни. (У ті часи українські іммігранти з Галичини та Буковини за паспортами були громадянами саме Австро-Угорської імперії).

Спочатку владика заохотив українців, що проживали у Канаді, сповнити свій обов'язок щодо Австрії (вважаючи неминучою війну між Австрією і Росією). Однак за тиждень, коли Канада вступила у війну (Великобританія оголосила війну Німеччині), він видав другого листа, відкликаючи свою попередню позицію та заохочуючи іммігрантів засвідчити свої вірність Канаді та Великобританії. Не зважаючи на те, що під час Першої Світової війни 5000 українських іммігрантів були ув'язнені в канадських концентраційних таборах, владика Будка непохитно відстоював вірність Канаді. Однак його противники використовували проти нього його перший лист. 8 липня 1918 року у містечку Хаффорд, провінції Саскачеван, владика Будку арештували за антиурядову пропаганду. Під час судового розгляду справи 15 липня 1918 року звинувачення були спростовані, справу закрито, а на позивача наклали штраф в п'ять доларів.

Однак на цьому негаразди не скінчилися. 1919 року Вінніпезька Спілка Ветеранів Великої війни одинадцять разів висувала проти владики Будки звинувачення у державній зраді. Після ще одного судового розгляду (який відбувся на прохання самого єпископа, аби відстояти добре ім'я) обвинувачення проти владики були знову спростовані через брак підстав або доказів. Суддя ж вибачився перед владикою та похвалив його патріотизм.

Протягом свого перебування у Канаді (1912-1927 роки) владика Будка подбав про заснування кількох так званих «бурс» (грошових стипендій для студентів) в західних провінціях. Прикладом таких стипендій були стипендія Митрополита

Андрея Шептицького у Вінніпезі та стипендія Тараса Шевченка в Едмонтоні. Владика також заснував академію Пресвятого Серця та Колегію св. Йосифа у Йорктоні, Саскачеван. Він подорожував по всій країні, освячуючи церкви, світлиці, школи та інституції. Від'їжджаючи 1927 року з Канади, владика Будка залишав по собі двадцять дев'ять єпархіальних священиків, вісімнадцять ієромонахів, двісті дев'яносто дев'ять парафій та місій, двадцять шість вечірніх українських шкіл, формаційні новіціатські доми Чину Василіан та Редemptористів, п'ять сиротинців, 200 000 вірних і багато більше...

1928 року владика Будка був змушений передати свій уряд за станом здоров'я. Він надіявся повернутися до Канади і неодноразово звертався із таким проханням, аби відновити свій паспорт та сплатити борги. **У листопаді 1928**

року він складає свої повноваження як єпископ для українців Канади і стає генеральним вікарієм, допомагаючи Митрополитові Шептицькому у Львові та одночасно служачи в архикатедральному соборі Св. Юра. Невдовзі після повернення до рідного краю, владика Будка починає в особливий спосіб опікуватися Зарваницькою святинею (Тернопільська область, Україна). Меморіальна дошка на честь Никити Будки була встановлена у Зарваниці 2000 року.

Чудотворна ікона Матері Божої Зарваницької (XIII ст.)

11 квітня 1945 року владика Будка був заарештований та вивезений разом із іншими греко-католицькими владиками, включно з Йосифом Сліпим, Василем Величковським та Миколою Чарнецьким. Всі вони були ув'язнені в російських таборах праці та звинувачені в антикомуністичній діяльності та «шпіонажі» на користь Ватикану.

28 вересня 1949 року Божого владика Будка помер у концентраційному таборі праці.

27 червня 2001 року папа Іван Павло II беатифікував групу мучеників Української Греко-Католицької Церкви. Ці мученики, включно з владикою

Никитою Будкою, стали жертвами нацистських та комуністичних переслідувань в період 1935-1973 років. **Блаженного Никиту Будку вшановуємо як священномученика нашої Церкви.** Місце спочинку мощей блаженного Никити залишається невідомим.

Наступником владики Будки у Канаді став Василь Ладика. Міста Едмонтон та Торонто розвинулися до статусу окремих єпархій 1948 року, Саскатун – 1951, а Нью Вестмінстер – 1974 року.

1956 року Вінніпег отримав статус Митрополичого осідку усієї Канади. Вінніпезька митрополія стала першою митрополією нашої Церкви поза межами України. Першим митрополитом Вінніпезьким став Максим Германюк.